

ובחרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק שביעי: רבינו בסאלי מ"ב פירושים ל"בחוקות"

למחרת, בסעודת צפרא דשבתא, עתיקא קדישא, חזר המחזה כולו על עצמו. הציבור התכנס לבית הרב וזימר בצוותא זמירות שבת. הרב שקע בשרעפיו, ומששב לעצמו חזר בהתלהבות על ארבעה עשר פירושים נוספים, וגם הפעם סיים בהתפעלות כי את הפירושים הללו אמרו כעת בפמליא של מעלה, וכי נאמרו מפי הצדיק הנשגב רבי חיים בן עטר.

ושבו קם האורח הבלתי מוכר ו"תיקן" את הרב על "טעותו" בהוסיפו לתוארו של הצדיק את התואר "הרב", "חיים בן עטר" קרא בקול.

את התסיסה שהתרחשה בקהל קשה לתאר. בני הקהילה לא אבו לחשות וביקשו לעשות שפטים באלמוני המבזה כך את אותו קדוש עליון בלתי מוכר, שדברי תורתו נאמרים במרומים. הם חירפוהו וביזוהו, ורק תחנוניו החוזרים ונשנים של מארחו הצילוהו מתגרת ידם. גם רבה של הקהילה בקושי עצר בעצמו מלענוש את האורח כדת וכדין.

בסעודה השלישית הגיעה התלהבותו של הרב לשיאה. מה גם שהיו בידו ארבעה עשר פירושים חדשים, נוספים, ל"בחוקות"; והכל מפרי מעיינו של הצדיק הנשגב, רבינו חיים בן עטר. אבל כעת, כאשר בפעם השלישית קרא האורח "חיים בן עטר", בלי "רב" וכלי "רבי", לא עזר עוד הרב בעצמו ונוף בו חמורות. לא נתקרה דעתו עד שהורה להושיבו בבית המעצר של הקהילה. ואכן, לא חלף רגע קט, עד ששתי זוגות ידיים חסונות לפתו את רבינו בזרועותיו, והובילו אותו אל חדר סגור ומסוגר עד שיחליטו הרב וטובי העיירה כדת מה לעשות בו.

השבת יצאה. ופתאום ללא כל הודעה מוקדמת החלה להשתולל בעיירה סופה נוראית ואיומה. הרקיע התקדר בעבים, ומטרות עזו איימו להציף את הרחובות. הסערה עקרה עצים ושיבירה גגות, חלונות ודלתות. בני העיירה המפוכחים ניגשו באימה אל הרב שהיה איש קדוש, כדי לשאול מפיו בשל מי הסער הזה.

עשה הרב מה שעשה, התעלה ב"עליית נשמה" למרום. שאל מה זה ועל מה זה ונענה: "מדי שבת קודש שובת הגיהנם מפעולתו והרשעים נחים. כאשר מבדיל רבינו חיים בן עטר על היין, אות היא לכל באי עולם כי יצאה השבת, ורק אז חוזרים העולמות לסדר של מוצאי שבת וימות החול, והגיהנם שב לפעול. אבל כעת, כאשר הוא כלוא בבית מעצרכם ואינו יכול להבדיל, שוררת אנדרלמוסיה בכל העולמות וזה פשר הסערה הזאת!"

באותה הזדמנות, הודיעו לרב מן השמים כי ילך ויבשר לרבינו, כי בזכות הבזיונות שהיו מנת חלקו ובפרט במעצר אליו הושלך, סר עונו וחטאתו התכפרה, ושוב אינו צריך להמשיך בגלותו!

הרב נחפז לשחרר את רבינו ולבקש את מחילתו, ובישר לו כי תמה גלותו. רבינו נפרד הימנו לשלום ושב לסאלי, לביתו.

המשך בשבוע הבא

פניני אור החיים

מה נעמה חיבת הקודש

וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהַשְׁבַּתְּ אֶל לִבְּךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂמָחָה: (דברים ל א)

הליכה בדרך הטובה מביאה ברכה. ולהיפך, הליכה בדרך הרעה ממיטה אסון וקללה. יחד עם זאת, מתוך הנסח והסגנון, רואים את חיבת ה' אלינו, עם קרובו.

'הצעתו ואראה' אומר האור החיים הקדוש, 'מה נעמה חיבת הקודש אשר חיבת אלוהינו אותנו'.

שימו לב, אומר האור החיים הקדוש, כשהפסוק מזכיר את הברכה הוא אומר **'כי יבואו עליך הברכה'** לעומת זאת בקללה כתוב **'אשר נתתי לפניך'**, לא כתוב 'עליך', רק לפניך.

ה' רוצה לתת עלינו את הברכה.

רק תלכו בדרך הטוב, כי שם צויה ה' את הברכה.

ליישר את הלב ואת המעשים

וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהַשְׁבַּתְּ אֶל לִבְּךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂמָחָה: (דברים ל א)

בפרק ל, פסוק א' כתוב **'והשבות אל לבבך'**, ובפסוק ג' כתוב שוב **'ושבת עד ה' אלוהיך'**.

אומר האור החיים הקדוש, שתי משמעויות יש כאן.

יש ליישר את הלב מהדעות הפסולות. כשאדם הולך בדרך הרעה - לבו טועה, ומזה צריך לשוב. להכיר ולדעת שלא טוב עשה. **'והשבות אל לבבך'**.

וכמוכן להטיב את הדרכים ולשוב בפועל לדרך הטובה. **'ושבת עד ה' אלוהיך'**.

להכיר בדרך הטובה, וללכת בה.

בזרועו יקבץ

וְשֵׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשֵׁב וְקִבְּצָךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂמָחָה: (דברים ג א)

לו היינו יודעים מה מעשינו עושים וגורמים.

חושב אדם לעצמו, נכשלתי בעבירה, מה כבר קרה.

המשך בעמוד ג'

חובת האחריות

אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלָכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שְׂבָטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: (דברים כט ט)

עם ישראל חי בערבות הדדית, כל אחד אחראי על עצמו, אבל לצד זאת הוא ערב גם על האחרים.

ומה יעשה אדם פשוט, מן השורה, שאין לו השפעה ולא אמצעים, האם כל אחד יכול להיות אחראי על כולם?

אומר האור החיים הקדוש: כל אחד מתחייב כפי ההשפעה שיש בידו על האחרים. זאת למדים אנו מחלוקת ההגדרות המפורטת.

ראשיכם - הם הגדולים שבכולם, שיכולים למחות בכל ישראל.

שבטיכם - כל שבט אחראי על שבטו.

זקניכם - כל זקן יתחייב על משפחות צאצאיו.

כל איש ישראל - כל אחד על בני ביתו.

עשה מה שביכולתך.

וכשאני לעצמי מה אני

לִמְעַן הָקִים אֹתְךָ הַיּוֹם לֹא לָעַם וְהוּא יִהְיֶה לָךְ לֵאלֹהִים כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר לָךְ וְכְאִשֶּׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב: (דברים כט יב)

'למען הקים אותך לו לעם'.

אומר האור החיים הקדוש: הפסוק הזה נותן לנו טעם למה יש את הערבות ההדדית.

שלא יאמר אדם אם אני מתנהג טוב, מה אכפת לי מה השני עושה? למה יעשה ה' כך לעבדיו, להכביד עליהם את העול ולחייבם במעשה הזולת.

אך האמת שזה לטובתנו!

היכולת שלנו להתקיים כעם, היא רק בזכות הערבות ההדדית.

אם זה היה תלוי במצב רוח של כל אחד, היום היה פלוני עושה עבירה קלה, ולמחרת חמורה, והיה הציבור מתדרדר עד שחלילה היה הכל מתפרק, ישמרנו ה'.

רק הערבות שומרת על המסגרת ומעניקה לנו את היכולת להיות עמו של ה' - עם-סגולה.

לטובתו הדבר. **למען הקים אותך לו לעם!**

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

כי הוא חיין

סיפר הרה"ק רבי משה מקוברין זיע"א: מעשה בהרה"ק רבי יצחק מדראהביטש זיע"א, אביו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זיע"א שהיה מהלך בדרכו ביום חורף ובקור גדול. באמצע הדרך פגשו בו יהודים שנסעו אף הם למחוז חפצו וריחמו עליו והעלו אותו על עגלתם. בהמשך הדרך עברה העגלה על פני גשר אחד שחצה נהר גדול וקפוא. לפתע פתאום קפץ הרה"ק מדראהביטש אל מתחת לגשר וישהה שם על פני הנהר. נחרדו יושבי העגלה מאוד והמתינו לו שיעלה חזרה מהנהר לעגלה.

כשחזר הרה"ק מדראהביטש ועלה על העגלה, שאלוה: מה היה לך שקצפת מהעגלה אל הנהר. נענה הרה"ק מדראהביטש ואמר: מנהגי תמיד ששם הרה"ק ב"ה עומד נגדי תמיד באש שחורה על גבי אש לבנה, והנה ראיתי שבנסיעתי עמכם הפסקתי לראות את שם ה' והיה ב"ה, ושמה היה זה מחמת אותם אינשי דלא מעלי שישבו יחד עימו בתוך העגלה, ועל כן ירדתי אל הנהר ואמרתי שם לקב"ה: רבונו של עולם, אם תחזיר לי מדרגה זו שהיה שם שמים לנגדי מוטב, ואם לאו, למה לי חיים, ואכן נענו מהשמים לבקשתי זו והחזירו לי מדרגה זו (תורת המגיד מזלאטשוב).

כתב רבינו יונה ב'שערי תשובה' (שער א): הנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו ולמשול בגוף וכל תולדותיו כאשר המשלה על שאר בעלי חיים שאינם מדברים מאשר יקרה בעיניו נכבדה, ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי, ויהי בי הפך מזה, למה לי חיים?

את סמיכות שני הפסוק (דברים ל יט-כ): 'הַעֲדֹתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמּוֹת נְתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבִּרְכָּה וְהַקְלָלָה וּבְחֵרָתִי בְּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֹתָהּ וְזָרַעְךָ. לֹא־הִבֵּה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַת בְּקוֹל וּלְדַבָּקָה בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיד וְאַיֵּךְ יִמֶּיךָ לְשִׁבְתָּ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיֶּעֱקֹב לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, פִּירַשׁ רַבִּינוּ ה'אֵלֹהִים הַקְדוּשׁ זִיע"א, שֶׁהִטַּעַם שִׁחְפָצִים בְּחַיִּים הוּא רַק בְּשֶׁל כֶּךָ שֶׁרָצוֹנוּ לַעֲשׂוֹת רָצוֹן ה', לֹא־הִבֵּה אֶת ה' וּלְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹל, וְזֶהוּ שֶׁנֶּתַן הַפֶּסֶק אֶת הַטַּעַם 'כִּי הוּא חַיִּיד', 'כִּי מֵה לֹא־דָם חַיִּים, אִם לֹא רָצוֹנוּ יִתְבָּרֵךְ'.

העידותי בכם - עדי ותכשיט

התורה הקדושה בפרשת השבוע מציב לפנינו את הברירה הבאה (ל יט): 'הַעֲדֹתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמּוֹת נְתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבִּרְכָּה וְהַקְלָלָה וּבְחֵרָתִי בְּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֹתָהּ וְזָרַעְךָ'.

על לשון הכתוב תמה רבינו האור החיים 'הקדוש זיע"א כמה תמיהות, וזו לשונו:

"פסוק זה מיותר, שהרי אמר בסמוך: 'ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו'. עוד צריך לדעת למה שינה מסדר שאמר למעלה, שעושה

חלוקת הטוב בפני עצמה, כאומרו: 'החיים ואת הטוב את המות ואת הרע', וכאן אמר 'החיים והמות וגו' הברכה והקללה'. עוד צריך לדעת למה לא אמר אלא 'ובחרת בחיים' ולא אמר 'ואת הטוב'.

כבדרכו מיישב רבינו הקדוש את התמיהות אחת לאחת ומבאר את הפסוק כמין חומר, אולם דומה שניתן ליישב זאת באופן נוסף, מזווית שונה ומיוחדת.

מי שבא אלי בשביל בני, חיי ומוזוני ושאר ענייני גשמיות - שייסע לצדיקים אחרים! התבטא בחריפות הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' מגור זיע"א, בנוסח התואם היטב את דרך רבו ה'שרף מקאצק' זיע"א, אולם תיכף סייג את דבריו, 'אולם מי שמרגיש כי קשיים בגשמיות מפריעים לו להתעלות כראוי ברוחניות - אדם שכזה יכול להיוושע אצלי בשניהם!'

דור הולך ודור בא, ועם ירידת הדורות חלה תמורה של ממש אף במישור זה. מיום ליום נתמעטו הלבבות, עד שכנדו וממשיך דרכו הרה"ק ה'שפת אמת' זיע"א התבטא: 'אכן, בקאצק לא היה מקום לחסידים אשר על דל שפתותיהם היתה עולה שאלה של גשמיות. אולם ראיתי בני עליה והם מועטים, ומה נעשה עם שאר העולם? האם נפקיר אותם לגורלם, ביד סתיתים ומדיחים חלילה!'

במילים אלו הביע השפת אמת, למעשה, את דרכו בקודש לקבל את כל הבא לפניו, אם לשם רוחה גשמית ואם בשביל להיוושע מצרה כזו או אחרת. הוא הסכים למצוקת בני עמו, השתתף בצערם והשפיע עליהם את ישועת ה', ואם בעיני הפרט כך, על אחת כמה וכמה כשמדובר היה בצרת כלל ישראל.

בשנת תרס"ג, השנה האחרונה לחיי הרבי, פרצה במלוא עוצמתה מלחמת רוסיה-יפן, מה שהביא לגיוס נרחב של אנשי צבא בכל דרג ותפקיד, בעלי הכשרה וניסיון ושאנים כאלה, ואף בקרב עמך בית ישראל נגררו בעל כרחם אלפים רבים להילחם למען הצאר.

הללו נאלצו להתחפר בשוחות וללחום כתף לצד כתף יחד עם אויביהם הגרועים ביותר, בני העם הרוסי שוטם ישראל. הם ספגו עלבונות ומהלומות, אפילו וקיפוח סדרתי ומתמשך בצל מפקדי הצבא האנטישמיים, ולמותר לציין כי במישור הרוחני היה הנסיון גדול שבעתיים.

השפת אמת, בבחינת 'בכל צרתם לא צר', נשא בעול בני עמו וחש את עונו של כלל ישראל בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו. למענו נהרו המונים, צעירים בני עלייה וגם פשוטי עם אשר נגזר עליהם להצטרף ללגיון הלוחם ובאו להתברך מפיו טרם צאתם לחזית לא-להם. צערו לנוכח הגזירה היה נורא ובלתי נתפס. תכופות שמעו אותו נאנח ונאנק, מפיו נשמעה שוב ושוב האמירה המזעזעת כי 'איני יכול עוד לשאת זאת', ועד כדי כך שבמשך כל אותה שנה בחר הרבי שלא לישון על גבי מיטה, כי אם שטח סדין דק על רצפת החדר ועליו הניח את גופו.

הנורא מכל היה כאשר קיבל הרבי מכתבים מהחזית, מאת אנשי שלומו וחסידיו אשר תינו פניו את כאבם, סיפרו על האתגרים הרוחניים והגשמיים גם יחד והעתירו בפניו כי יפעל בעבורם שייחלצו מהתופת, ולכל הפחות יזכו להגיע לקבר ישראל.

בעת קריאת מכתבים אלה, ניכר היה כי קריאת כל מילה עולה לו בדם, כל שורה מטלטלת ומזעזעת אותו עד היסוד ואינה נותנת לו מנוח.

אך פה ושם הגיעו גם מכתבים מסוג שונה. כאלה שמצאו נתיב ללבו של הרבי והרחיבו את לבבו בשמחה וקורת רוח שאין כדוגמתו.

מכתבים אלה חשפו את היופי האצילי של עם ישראל, את ההתמודדות הנעלית שלהם עם גזירת שמים. הם סיפרו על סוכה שנבנתה במסירות נפש, על שופר שהושג בדי-עמל, על תפילין שהונחו בחפזה ותחת אש צולבת ועל שיעורי תורה חשאיים שהתקיימו במחתרת.

היו גם מכתבים שכל כולם תורה. מכתבי פלפול ועמקות, עיון ובקיות, והכל - כמה לא יאומן, מעומק החזית, הרחק מבית המדרש ומאוצר הספרים, מתוך ניתוק מוחלט מהשטיבל וההווי הרוחני.

השפת אמת קרא את המכתבים הללו, ונפעם. על כך המליץ הרבי את לשון הפסוק: 'הַעֲדֹתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, מִלְּשׁוֹן 'עַדִּי' - תַּכְשִׁיט. 'אֲבָרְכֶם וּבְחֹרֹתִים שְׂכָאלָה' - הַתְּבַטָּא בהתרגשות אין קץ, 'מִמַּשׁ מִקְשָׁטִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ'!

בדרך זו אפשר לפרש את הפסוק, וליישב את תמיהות רבינו האור החיים הקדוש.

במצבים שונים ניכר היהודי במלוא תפארתו כעבד ה' העושה רצון קונו, מייחד ומקדש במעשיו את שמו יתברך בעולם. אולם ביתר שאת ניכר הדבר דווקא במצבי קיצון אלה, תחת האש הצולבת ובשפל המדרגה מבחינה גשמית - כשהוא מתגבר על כל האתגרים והקשיים ונחוש בכל מאורו לעשות רצון שמים באהבה.

'הַעֲדֹתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ' מעידה התורה הקדושה, הרי אתם כמו אותו תכשיט המייפה ומקשט את הבריאה כולה.

אימתי? כאשר 'אֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמּוֹת נְתַתִּי לְפָנֶיךָ' - כשהכדורים שורקים והסביבה כולה רועמת באש התותחים, כשהכל נראה בלתי אפשרי. כשדווקא במצב זה הנכם מקיימים 'וּבְחֵרָתִי בְּחַיִּים', ואין חיים אלא תורה!

לא אחת ביטא הרה"ק ה'לב שמחה' זיע"א בהתרגשות את המיית לבו אודות מעלתם של האברכים והבחורים המתעדנים בתורה וביראת שמים. היה זה במוצאי שבת קודש פרשת 'שוכה' כאשר אלפי בחורים ואברכים גרשו את בית המדרש, ניצבים צפופים ונודקים, פתח והשמיע דברי תורה שכולם כתר שבח לאותם בני נעורים מופלאים: 'העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ'. 'העדותי' מלשון תכשיט, 'עדי' של נוי והדר. בחורים כאלה הם תכשיט,

פניני אור החיים

המשך מעמוד א'

הוא לא מרגיש שקרה כאן משהו בפועל. נשבר או התקלקל משהו. מקסימום לא עשיתי מה שאמרו לי.

חס וחלילה לחשוב כך. האור החיים הקדוש מבאר בכמה מקומות, כי כאשר נכשל אדם בעבירה, נופלים חלקי קדושה בשבי הקליפות רחמנא ליצלן.

כעת הוא שב בתשובה. מה יהא על אותם חלקי קדושה שנפלו בשבי?

אומר האור החיים הקדוש, זה מדויק בפסוק:

‘ושב ה' אלוֹקֵךְ אֶת שְׁבוּתְךָ, וּרְחִמְךָ, וְשָׁב וּקְבַצְךָ’.

בהפרש של מספר מילים כתוב כאן פעמיים את המילה ‘ושב’.

ה‘ושב’ הראשון פירושו שה' ישיב מהשבי את חלקי הקדושה שנשבו מצד המעשים הרעים.

וכנגד החלק הנגלה, היציאה מהגלות בה אנו נמצאים, **‘ושב וקבצך’**.

המשמעות האמיתית לחיים

הַעֲדֵתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשְּׁמִימִים וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נִתְּנִי לַפְּנִי הַבִּרְכָּה וְהַקְּלָלָה וְהַבְּחִירָה בַּחַיִּים לַמֶּנֶן תַּחֲיָה אִתָּה וְזִרְעָךְ: לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׂמְעַ בְּקוֹל וּלְדַבָּקָה בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיךָ וְאָרֶץ יִמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר: לְחֵם:

(דברים ל ט-כ)

כל מי שמתבונן מעט על עצמו ועל חייו, אמור לשאול את עצמו 'מה המשמעות האמיתית לחיים שלי'. מה התכלית בחיי.

התשובה הבהירה והברורה, אומר רבינו האור החיים הקדוש, נמצאת בתוך דברי הפסוק:

‘למען תחיה אתה וזרעך. לאהבה את ה' אלוֹקֶיךָ. לשמוע בקולו ולדבקה בו, כי הוא חיך ואורך ימך וגו’.

‘למען תחיה אתה וזרעך’. ומדוע עליך לרצות ולחפץ בחיים - **‘לאהבה את ה' אלוֹקֶיךָ, לשמוע בקולו ולדבקה בו’.**

זה עיקר החיים **‘כי הוא חיך’**.

מה לו לאדם לחפץ בחיים אם לא עשיית רצון ה' שעל ידה דבק האדם בקונו.

זכרו לחיים, מלך חפץ בחיים. את החיים האמיתיים חפצים אנו, חיים של עשיית רצון ה'.

על הגלות לא ענש את הרבים, עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גריזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה.

רבינו **ה'אור החיים' הקדוש** זיע"א מרחיב ומבאר כי המאמר 'אתם נצבים היום כולכם' (שם פסוק ט) נועד להכניסם בברית הערבות, וכלשונו הקדוש: **ונראה כי כוונת משה בברית זה הוא להכניסם בערבות זה על זה, כדי שישתדל כל אחד בעד חברו לבל יעבור פי ה', והיה נתפסים זה בעד זה, והעד הנאמן מה שגמר אומר 'הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו' וגו', הרי שעל הערבות מדבר הכתוב.** וביאר שם בהמשך את הפסוק (שם פסוק יב): **‘למען הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב’** שבא ליתן טעם להכנסת כלל ישראל בברית הערבות ההדדית, וכלשונו: עוד ירצה לתת טעם לברית הערבות, שלא יאמר אדם למה יעשה ה' כה לעבדיו להכביד עולם לחייהם במעשה הזולת, לזה אמר כי אלהים חשבה לטובה 'למען הקים אותך לו לעם', פירוש, שזולת זה יהיו ישראל חוזרים לאחוריהם, היום יפגע אחד בקלה ולמחר בחמורה, והיו נשמטים מעדת הקדושה מעט מעט עד שיפגע ישראל מהיות עם ה', ובמה שעשאו ערבים יתנו לב לעובר עבירה אחת קלה בכחמורה ויתקיימו לעם סגולה, הא למדת שכל מעשה ה' אינו אלא לטובתנו להקימנו.

יסוד הדברים ושורשם ביאר רבינו **משה קורדובירו** זיע"א בספרו 'תומר דבורה' (פ"א): דהנה כל ישראל הם שארי בשר אלו עם אלו, וזאת מפני שהנשמות כלולות יחד, ובשל כך יש בזה חלק מזה ובוזה חלק מזה, וממצי טעמא אינם דומים מרובים העושים את המצוה למועטים העושים את המצוה (תו"כ ויקרא כו ח), ולכן אמרו 'כל ישראל ערבים זה לזה', מפני שבכל אחד ואחד יש חלק אחד מחבירו, וכשחוטא האחד פוגם עצמו ופוגם חלק אשר לחבירו בו, נמצא מצד החלק ההוא חבירו ערב עליו, ולפיכך ראוי לאדם להיות חפץ בטובתו של חבירו ועינו טובה על טובת חבירו וכבודו יהיה חביב עליו כשלו, שהרי חבירו הלא הוא ממש ה'וא'. והוא ציווי התורה 'ואהבת לרעך כמוך', ומסיים שם דבריו: וראוי שירצה בכשרות חבירו ולא ידבר בגנותו כלל ולא ירצה בו, כדרך שאין הקב"ה רוצה בגנותו ולא בצערנו מטעם הקורבה, אף הוא לא ירצה בגנות חבירו ולא בצערו ולא בקלקולו וירע לו ממנו, כאילו הוא ממש היה שריו באותו צער או באותה טובה.

בזה יבואר גם השייכות בין הפרשה לשבת זו הנקראת 'שבת סליחות', שלפי מנהג בני אשכנז יתחילו במוצאי יום מנוחה באמירת סליחות ויודו ברוב עם, כי כן ביאר רבינו **האר"י ז"ל** (שער הכוונות דרושי חזרת העמידה דרוש ה ענין כוונת אמן) את סוד העריבות, בהנוגע לאמירת הוידוי: גם צריך האדם לומר כל פרטי הוידוי כולם אשמנו בגדנו וכו', אף על פי שיועד האדם בעצמו שאין בו כל הדברים ההם, ונראה כמדבר שקר, אין חשש בזה, ואדרבה הוא מוכרח לומר כך. ובזה תבין טעם נכון למה נתקן הוידוי בלשון רבים, כי היה צריך לומר אשמתי בגדתי כו'. אך הענין הוא שמלבד מה שנענש האדם על חטאיו, גם הוא נענש על חבירו מטעם הערבות, כי כל ישראל הם גוף אחד כלול מאיברים רבים. אם כן, לזה ראוי לאדם שיתודה בלשון רבים, כדי שיתודה גם על חבירו, ולכן אף אם יש עבירות שלא חטא בהם הנה אפשר שחבירו חטא בהם וצריך להתוודות בלשון רבים אף על פי שהוא לא עשה אותה העבירה.

המקדשים את השמים ואת הארץ. חסידים נזכרו אז כי בימי מלחמת העולם הראשונה אמר זקנו הרה"ק ה'שפת אמת' זיע"א דברים דומים אודות חסידיו בעלי המדרגות. באותם ימים בהם אברכים גוייסו אל החזית המסוכנת שכל באיה לא ישובו. מבין החפירות, תחת אש צולבת, כתבו אליו החסידים פלפולי תורה. בערגתו אל החסידים הקדושים האלה, אמר אודותם השפת אמת: 'העדותי בכך היום את השמים ואת הארץ', עם אברכים כאלה אפשר לקשט את השמים ואת הארץ.

ופעם ביישוב בסעודת מצוה בסוכה נראו אברכים אשר נתלו על הסוכה ממעל לסכך על מנת לחזות בשולחן הטהור אשר ערך. הציץ בהם והעיר בחיבה, כי אברכים אלה הם קישוטים לסוכה (נר זכרון עמוד 19).

כל ישראל ערבים זה לזה

כשהתחיל להאיר אור קדושתו של הצדיק **רבי מאיר הגדול** זיע"א, זקנו של הצדיק **רבי מאיר מפרמישלאן** זיע"א, נודמן לו פעם להיות בעיר אחת והומינוהו שם לסעודת ברית מילה. הרב של העיר שהיה מהמתנגדים לדרך החסידות ישב בראש השולחן, ורבי מאיר ישב מן הצד בסוף השולחן, וחסידיו סבבו אותו לשמוע בקול דברו. הדבר היה בראש חודש, ורבי מאיר אמר לחסידיו שיזמרו את מזמור היום 'ברכי נפשי' (תהלים קד). חרה אפו של הרב על רבי מאיר שמתנהג בחסידות בדרך **ה'יבעל שם טוב'** זיע"א, והתחיל לומר דברי תורה שהיה בהם קנטור על רבי מאיר. אחר ברכת המזון נמלך הרב בדעתו שלא טוב עשה לקנטר את רבי מאיר ורצה לפייסו, הלך וישב אצלו, ואמר לו רבי מאיר: העולם אומרים שיועד ללמוד, ובכן יגיד נא דבר תורה, ובזה רצה לפייס את דעתו.

נענה רבי מאיר ואמר: אנחנו נגיד מעניני דיומא, מהמזמור 'ברכי נפשי' שאמרנו עכשיו לכבוד ראש חודש: 'יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב'. אדם צריך קודם כל לתקן את פעולתו ועבודתו של עצמו, ואחר כך 'עדי ערב', יוכל לתקן גם את הערבות, שכל ישראל ערבים זה לזה, אבל כל זמן שלא תיקן האדם את עצמו אינו יכול לתקן אחרים ולהדריכם בתורת ה'. נכנסו הדברים ללב הרב והפציר ברבי מאיר לסדר לו דרכי התשובה ולהדריכו בעבודת ה' בדרך הבעש"ט, ורבי מאיר אמר לו, שאין לו עצה אחרת אלא לנסוע להבעש"ט. מיד נסעו שניהם להבעש"ט, והרב נשאר דבוק להבעש"ט ונעשה חסיד מובהק שלו ('סיפורי חסידים' מועדים).

בדרך צחות אמר פעם הרה"ק **רבי אליעזר זאב מקרעטשניץ** זיע"א על מאמר חז"ל: 'כל ישראל ערבים זה לזה'. ולכאורה, ערבא ערבא צריך, ומי ערב בעד כל ערבים האלו. ותיירץ, שבתפילת ערבית אומרים 'המעריב ערבים', והיינו, שהקב"ה ערב לכל הערבים האלו שישאל ערבים זה לזה ('רוא דעובדא' עמוד ק"ז אות י').

רש"י הקדוש בפרשתנו פרשת נצבים על הפסוק (דברים כט כח): **‘הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת’**, מבאר לנו אודות הערבות שיש לבני ישראל זה לזה, וזה לשונו: 'הנגלות', לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים. נקוד על 'לנו ולבנינו', לדרוש, שאף

מתיבתא אור החיים

בסוף פרשת תבא (לעיל כח טג) ובמאור"ח שם, וכע"ז כתב מהרש"א אלפנדר (ח"ג או"ח סי' ד) בשם הדברי אמת שנענשה בשביל שלא מיתתה בבעלה, דאע"ג דליתנהו בערבות, מ"מ בידי שמים נענשות כל שיש בידן למחות, וכע"ז כתב בשו"ת הלכות קטנות למהר"י חאגיז ז"ל (ח"א סי' קלב) לגבי גרים, דנהי דישאל לא קיבלו עליהם ערבות על הגרים, מ"מ אם יעשו שלא כדין יענשו עליהם אם לא יזכירו כשבידם למחות.

עוד כתב מהרש"א אלפנדר (שם) בשם ספר כלי יקר דהגם שאין דין ערבות בנשים, מ"מ אשה על בעלה יש לה דין ערבות, ובשו"ת סמא דחי (סי' יג) כתב דכיון דנפרעין ממנו וממשפחתו, ודאי בענין כזה היא ערבנית בשבילו, והיה לה למחות בידו להצילו מן העון ולהציל את נפשה, וכתב עוד שיותר י"ל דאשה על בעלה אף בלא"ה, כיון דלבה גם בו, יש סיפק בידה למחות, ולפיכך נענשה אשתו דרחב"ל, אבל בעלמא אינה בכלל ערבות, וכ"כ בברכת שמעון כאן דעל בעלה היה סיפק בידה למחות.

והמהר"ט בקידושין (עא) הביא כל הדעות הנ"ל, והקשה דהא בשבועות (לט), בענין שבועה שמשביעין אותו על דעת המקום ועל דעת ב"ד, איתא: אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני, דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין, ת"ל 'ואת אשר איננו וכו'. וכיון דגרים הוו בכלל שבועה, אי"כ הוו נמי בכלל ערבות, וכן מוכח גם בקראי כאן 'אתם נצבים וגו' וגרך אשר בקרב מחניך', וכתב 'לעברך בברית', וכתב שם בסו"ד כדברי רבינו ז"ל: ועוד י"ל דגרים אינם ערבים עלינו, אלא הוו דומיא דטף ונשים שאנו חייבים עליהם והם אינם חייבים עלינו, דאין בידם סיפק למחות, וא"ש דלא הכניס טף ונשים וגרים בכלל 'כל איש ישראל'.

וראה משיכ' בהגהות בשפת אמת (פסחים קא). דלשיטת הגרעק"א וכן לשיטת רבינו מיושב הא דשמואל קידש בביתו אע"פ שכבר יצא בקידוש בית הכנסת.

נמצא שיש ג' שיטות בדבר: א) דעת מהר"ט ורבינו הדנשים אין ערבות על האנשים, אבל האנשים ערבים על הנשים, וכן הוא לענין טף וגרים. ב) דעת מהר"מ גלאנטי והגרעק"א דהנשים ערבות במצוות שהן מחוייבות. ג) דעת המוצל מאש דהנשים אינן ערבות כלל, וכן האנשים אינם ערבים על האנשים. [וע"ע בדרך פקודין (מ"ע לא חלק הדיבור), שכתב לדייק מדברי הגמרא ב"ה (ו), דהא דאמרין דאשה אינה בכלל ערבות, היינו דאנשים לא נכנסו בערבות על הנשים, אבל הנשים נכנסו בערבות על האנשים. וע"ע].

והנה בורע אברהם (או"ח סי' יד) כתב דבמדי דרבנן ליכא דין ערבות, עיי"ש מה שהוכיח דבריו, והשיג על מהר"ם בן חביב שכתב דטעמא דאמר דבהלל ומגילה דמוציא, הוי מכה ערבות, והביא בברכי יוסף (או"ח סימן קכד סק"ג), והביא הוכחות רבות דאדרבה גם במילי דרבנן איכא דין ערבות, עיי"ש.

בדעת הרא"ש מיהא תפשוט מהא דינאי מלכא ומלכתא כריכו ריפתא בהדי הדדי (ברכות מח:), דאנשים ערבים בעד הנשים, עיי"ש, וכ"כ הגרעק"א עוד בתשובותיו (מהדו"ק סי' ז) דאין חילוק כלל בין איש לאשה לענין ערבות, ולא מצינו בשום דוכתא דבאשה לא יהיה הדין דאם יצא מוציא, אלא דערבות היא רק במי שמחוייב ג"כ במצוה זו, משו"ה אף שהוא כבר יצא לעצמו מוציא לאחרים, אבל במצוה שאינו בר חיובא כלל, דהיינו לפי הצד דנשים אינן חייבות בבמה"ז מדאורייתא, לכן אינם ערבים על מצוה דבהמ"ז, אבל במצוה דנשים חייבות בהן גם המה בכלל ערבות, ושייך בהו ג"כ דינא דיצא מוציא, וכן בעץ החיים לרבי חיים אבולעפיה הביא שזקינו הקשה על הרא"ש מהא דכתיב כאן 'טפכם נשים וגר', והקשה עוד מהא דאיתא בע"ז (יח: דגורו על אשתו דרבי חנינא בן תרדיון היגה על שלא מיתתה בו על שהיה הוגה ה' באותיותיו, והרי דין ערבות הוא כשיש בידו למחות כדאיתא בשבועות (לט:), עיי"ש, וכתב שם ששמע ממנה"מ גלאנטי דהנשים ערבות במצוות לא תעשה שהן חייבות, משא"כ במצוות שהן פטורות אינן ערבות, נמצא דדעת מהר"ח אבולעפיה בשם מהר"מ גלאנטי וכן דעת הגרעק"א דדוקא במצוות שאין להן חיוב, ככה"ג אין להן דין ערבות, אבל במצוות שהן מחוייבות הרי הן ערבות, וכן בורע אברהם (או"ח סי' יד) חלק על מהר"י אלפנדר וכתב כמהר"מ גלאנטי דבמצוות שהנשים חייבות, הרי הן ג"כ ערבות.

והנה לדברי הצ"ח והמוצל מאש קשיא מהא דע"ז שנענשה אשתו של רבי חנינא בן תרדיון על מה שלא מיתתה, וכתב בחקרי לב ליישב דההיא בעידן ריתחא ובשעת השמד, והיינו משום דביטלה מצות עשה דתוכחה, ומעין הא דאיתא בפרק התכלת (מנחות מא). דבעידנא דריתחא נענשין על ביטול מצות עשה, אבל אי"ז מדין ערבות, וראה דברי רבינו

כתב רבינו (דברים כט ט): והוא מה שפרט הכתוב כאן ואמר ראשיכם וגו' שכל אחד יתחייב כפי מה שיש בידו, ראשיכם הם הגדולים שבכולן שיכולין למחות בכל ישראל אלו יתחייבו על הכל, שבטיכם כל שבט ושבט יתחייב על שבטו, וזקניכם ושוטריכם כל זקן יתחייב על משפחתו, כל איש ישראל הם ההמון כל אחד יתחייב על בני ביתו, לזה הפסוק הכתוב כאן וסדר טפכם וגו' בפני עצמם כי אלו אחריים נתפסים עליהם שהם הרשומים בפסוק שלפניו כל אחד כפי מה שהוא, ואין הם נתפסים על אחריים, שהטף אינם בני דעה, והנשים כמו כן, הגרים גם כן אין להם להשתרר על ישראל, וכמו שדרשו ז"ל (יבמות מוה: ב) בפסוק (לעיל יז טו) שום תשים עליך וגו' כל משימות שאתה שם עליך לא יהיה אלא מקרב אחיך ולא גרים, אבל ישראל חייבין עליהם כאומרים ז"ל (נדה יג) קשים גרים לישראל כספחת ופירשוהו לפי שאינם מלומדים אותם ככל הצורך, הא למדת שנתפסים עליהם:

רבינו כתב בפשיטות שהאנשים ערבים בעד נשים טף וגרים, ואילו הנשים הן טף והגרים אינם ערבים בעד האנשים, ולא חילק בזה בין מצוות שהנשים מחוייבות בהן לבין מצוות שאין הנשים מחוייבות בהן.

והנה הרא"ש בברכות (פ"ג סי' יג) כתב על הדין דכל ישראל ערבים זה בזה: לפיכך כשאכל כזית אע"פ שאינו נתחייב אלא מדרבנן, מוציא את אחריים שאכלו כדי שביעה, שערב הוא בעבורם ועליו הוא להציל מן העון ולפטור אותן מן המצוה, אבל האשה אינה בכלל הערבות, לכן אינה מוציאה אלא מי שחיובו מדרבנן, ובדגול מרבבה (או"ח סי' רעא) כתב על דברי הרא"ש: ואני מסתפק, אם האשה אינה בכלל ערבות דהיינו שהיא אינה ערבה בעד אחריים, אבל האנשים שקיבלו ערבות בהר גריזים והר עיבל נתעברו גם בעד הנשים, וא"כ שפיר מוציא האיש את האשה אף שכבר יצא, או דלמא כשם שהנשים לא נכנסו בכלל ערבות, כך לא קיבלו האנשים ערבות בשביל נשים, ועיין ביבמות (מו: בתוספות ד"ה קשים) וצ"ע, עכ"ל.

והנה הגם שבדגול מרבבה נסתפק, בצ"ח בברכות (כ: פשיטא ליה דאין האנשים ערבים לנשים, עיי"ש, וכן מצינו בשו"ת מוצל מאש לרבי יעקב אלפנדר (סי' יב) שכתב דאין חילוק בין מצוות שהנשים חייבות לבין מצוות שאין הנשים חייבות, בכולן אין בהן דין ערבות, וכך גזירה חכמתו יתברך דנשים אינן ערבות לאנשים, וכן להיפך אנשים אינם ערבים לנשים, ולדבריו צ"ל דמה שנאמר כאן 'טפכם נשים וגר', לא מיידי מדין ערבות, אלא לענין הברית שכתב ה' עמם, וכ"כ בחקרי לב (או"ח סי' מח).

אמנם הגרעק"א שם (על המג"א סק"ב) חלק על הדגול מרבבה, וכתב דגם כוונת הרא"ש אינה אלא לומר דמי שאינו בר חיוב במצוה זו מדאורייתא, אינו יכול להוציא מי שהוא בר חיוב, אבל אינו בא לומר דנשים אינן ערבות במצוות שהן מחוייבות בהן, וכתב עוד דע"פ אף לשיטתו של הדגמ"ר

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

המהלך הכלכלי הצליח וסגרנו עסקה גדולה מאוד...

לכבוד מערכת ובחירת בחיים שלום וברכה בקשתי לשלוח לכם את הסיפור הנ"ל ע"י בעל המעשה לפני כמה חודשים התעורר בליבי התלהבות ללימוד אור החיים הקדוש משבת לשבת. בהתחלה למדתי בחברותא עם בן משפחה בערב שבת, ולאט לאט אש ההתלהבות אחזה בי גם ביום חול. מצאתי סט ישן שמחולק ללימוד היומי שהיה בבית במשך שנים ללא שימוש, ומשם התחלתי ללמוד יום דף דף בלי הפסקה. באותו חודשים ראשונים הייתי באמצע מהלך כלכלי לרווחת הבית שנמשך והתעכב כמה חודשים מו"מ ארוך. ורואה פלא אחרי כמה חודשים בלבד שקבלתי על עצמי את תחילת הלימוד היומי, המהלך הכלכלי הצליח וסגרנו עסקה גדולה מאוד ב"ה בזכות עזיזא קדישא רבי חיים בן עטר זע"א מאז קבלתי על עצמי להקים שיעור אור החיים הקדוש בעירי וב"ה השיעור הולך וגדול משבוע לשבוע בחסד ה'.

ברכה
א.ח. חיפה

מחברים לחיים
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 03-617-1077

